

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Θ. ΖΕΡΒΑΣ

Επί τη Εικοσιπενταετηρίδι της Καθηγεσίας τούτου εν τω Πανεπιστημίω)
Αθηνών (1939 — 1964)

Την 5ην Απριλίου 1964 συνεπληρώθησαν 25 έτη, αφ' ότου ο Καθηγητής κ. Λεωνίδας Ζέρβας ανέλαβε τα καθήκοντά του ως τακτικός Καθηγητής Οργανικής Χημείας του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθυντής του αντιστοίχου Εργαστηρίου.

Η Ένωσις Ελλήνων Χημικών, της οποίας πλείστα όσα μέλη είναι μαθηταί του κ. Ζέρβα, απευθύνει προς αυτόν εγκάρδιον χαιρετισμόν και διακηρύσσει δημοσία την ευγνωμοσύνην της Ενώσεως δια το επιστημονικόν, διδακτικόν και ερευνητικόν αυτού έργον.

Η διδασκαλία του κ. Ζέρβα, πρότυπον ακριβολόγου αναπτύξεως των βασικών προβλημάτων της επιστήμης του, αποτελεί δια τους ακροατάς του πηγὴν αληθούς μαθήσεως και αφετηρίαν προς περαιτέρω επιστημονικὴν καλλιέργειάν των. Ξενόγλωσσα εγχειρίδια, Οργανικής Χημείας, εις τα οποία καταχωρούνται, ως φυσικόν, μόνον βασικά επιτεύγματα της Επιστήμης, περιλαμβάνουν κατά κανόνα και μνημονεύουν την επιστημονικὴν συμβολὴν του κ. Ζέρβα.

Το ερευνητικόν επιστημονικόν έργον του κ. Ζέρβα και των συνεργατῶν του αποτελεί σημαντικὴν εισφορὰν της Χώρας εις την διεθνή επιστημονικὴν ἀμίλλαν και τιμὰ τα Ελληνικά Επιστημονικά Ιδρύματα, των οποίων είναι μέλος. Συνηθισμένος να αποτείνεται πάντοτε εις διεθνές επιστημονικόν κοινόν, ο κ. Ζέρβας ασχολείται κυρίως με ουσιώδη προβλήματα της επιστήμης του και δεν δημοσιεύει εργασίας παρά μόνον, όταν ἔχη να ἐπίδειξη πράγματι αξιόλογον ολοκληρωμένον αποτέλεσμα. Γνωρίζει καλῶς, ότι διακεκριμένοι επιστήμονες ανά τον κόσμον, φίλοι του ή και πρώην συνεργάται του,

παρακολουθούν μετά προσοχής το έργο του. Ίσως το μεγαλύτερο κατόρθωμα του κ. Ζέρβα είναι το γεγονός, ότι επέδειξε μεγάλην υπομονή και αφάνταστον αντοχή εις το να ασχολείται εις την Ελλάδα με σοβαρά προβλήματα της επιστήμης του υπό εξαιρετικώς σκληράς συνθήκας επιστημονικής εργασίας. Και τούτο καθ'ήν στιγμήν ήτο δι'αυτόν εξαιρετικώς απλόν πράγμα να ανεύρη διακεκριμένην θέσιν εις ερευνητικά ιδρύματα ή εις Πανεπιστήμια της Ευρώπης και Αμερικής, όπου είχε ήδη σταδιοδρομήσει εις νεαράν ηλικίαν. Ακριβώς η πείρα της ελληνικής πραγματικότητος είναι εκείνη που ενέπνευσε εις τον κ. Ζέρβαν το πάθος δια δύο ζητήματα: το πρόβλημα υποτροφιών και την δημιουργίαν εν Ελλάδι καλλιτέρων συνθηκών διεξαγωγής ερευνών.

Ακόμη και πέραν του καθαρώς ακαδημαϊκού του λειτουργήματος, ο κ. Ζέρβας ευρίσκεται πάντοτε εις την διάθεσιν και την υπηρεσίαν του Κράτους. Εις την περίπτωσιν του κ. Ζέρβα, ως και εις άλλας αναλόγους περιπτώσεις, η υπηρεσία προς το Ελληνικόν Κράτος δεν επισημαίνει απλώς υπαλληλικήν ιδιότητα, αλλά σημαίνει κυρίως απεριόριστον — και αυτονόητον — αγάπην προς την Χώραν, πλήρη αφοσίωσιν προς το καθήκον, υποδειγματικήν αξιοπρέπειαν και αρετήν.

Η Ένωσις Ελλήνων Χημικών έχει ένα πρόσθετον λόγον να εκφράση δημοσία ευχαριστίας προς τον κ. Ζέρβαν. Είτε ως μέλος του Διοικητικού της Συμβουλίου, είτε ως μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του Περιοδικού, είτε ως απλόν μέλος της Ενώσεως, έδειξε πάντοτε συναδελφικόν ενδιαφέρον δια τα προβλήματα αυτής και εβοήθησεν σημαντικώς εις την προώθησιν του κλάδου μας.

Εις την προσπάθειάν μας να σκιαγραφήσωμεν δι' ολίγων την μέχρι τούδε επιστημονικήν και δημοσίαν δράσιν του Καθηγητού κ. Ζέρβα, είμεθα υποχρεωμένοι να λάβωμεν υπ' όψιν και να σεβασθώμεν την γνωστήν μετριοφροσύνην αυτού. Ως εκ τούτου θα ακολουθήση απλώς ξηρός απολογισμός του έργου του, το οποίον εις κάθε έκφασιν και εις τελικήν ανάλυσιν είναι έργον πράγματι εθνικόν.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΡΑΣΙΣ

Ο Καθηγητής κ. Λεωνίδας Ζέρβας εγεννήθη εν Μεγαλοπόλει της Αρκαδίας την 21ην Μαΐου 1902. Μετά την αποπεράτωσιν των γυμνασιακών του σπουδών (1914- 1918) εις την Καλαμάταν, εφοίτησεν επί δύο έτη (1918-1920) εις το Χημικόν τμήμα της Φυσικομαθηματικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ακολούθως εφοίτησεν επί τέσσαρα έτη (1921 - 1924) εις το Χημικόν τμήμα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βερολίνου. Το έτος 1926 ανηγορεύθη διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου του Βερολίνου.

Μετά τας σπουδάς εν Βερολίνω, ο κ. Ζέρβας ειργάσθη επί δέκα συνεχή έτη, και συγκεκριμένως κατά τα έτη 1925 - 1934, ερευνητικώς επί θεμάτων Οργανικής Χημείας και της συναφούς προς αυτήν Βιοχημείας εις διαφόρους εμπίσθους θέσεις εις το εν Δρέσδη της Γερμανίας και υπό την Διεύθυνσιν του αιμινήστου Καθηγητού Max Bergmann² Kaiser-Wilhelm Institut, εν εκ των Ινστιτούτων της Kaiser-Wilhelm Gesellschaft (ήδη Max Planck Gesellschaft ονομαζόμενης). Κατά το πρώτον έτος ήσχολήθη κυρίως με την εκπόνησιν της διδακτορικής του διατριβής. Εν συνεχεία και μετά την αναγόρευσίν του ως διδάκτορος, εχηρημάτισεν επί τρία έτη και πλέον (1926-1929) επιστημονικός συνεργάτης, προαχθείς ακολούθως κατά το έτος 1929 εις Προϊστάμενον (Abteilungsleiter) του ενός εκ των δύο τμημάτων του ως άνω Ινστιτούτου, του καθαρώς επιστημονικού τμήματος, του τμήματος της Οργανικής Χημείας. Την θέσιν του Προϊσταμένου του επιστημονικού τμήματος, ο κ. Ζέρβας διετήρησε επί πέντε και πλέον έτη (1929- 1934), υπό την ιδιότητά του δε ταύτην ανεπλήρωνεν εις την Διεύθυνσιν του Ινστιτούτου, κωλύομενον ή απουσιάζοντα, τον Διευθυντήν αυτού.

Το έτος 1933 ο Bergmann, ακολουθών την τύχην πολλών άλλων διακεκριμένων επιστημόνων, εξηναγκάσθη υπό του χιτλερικού καθεστώτος, παρά τας διαμαρτυρίας της Kaiser-Wilhelm Gesellschaft, εις παραίτησιν και ανεχώρησε δι' Αγγλίαν. Κατόπιν παρακλήσεως του Bergmann και της Kaiser-Wilhelm Gesellschaft, ο κ. Ζέρβας παρέμεινεν εις την θέσιν του και ήσκησε μέχρι της αποχωρήσεώς του καθήκοντα Διευθυντού, ασχοληθείς κυρίως με την συνέχισιν εν εξελίξει ευρισκομένων επιστημονικών ερευνών. Μετά την αποπεράτωσιν αυτών, απεχώρησε κατά τας αρχάς του 1934 οικειοθελώς της θέσεώς του, παραδώσας την υπηρεσίαν εις τον ακόμη και σήμερα Διευθυντήν του ως άνω Ινστιτούτου Καθηγητήν κ. W. Grassmann. Η αποχώρησις αυτή του κ. Ζέρβα ήτο πράξις διαμαρτυρίας δια την συμπεριφοράν του καθεστώτος εκείνου προς τον διάσημον διδάσκαλον και φίλον του M. Bergmann.

Κατά τα έτη 1934-1936 ο κ. Ζέρβας ειργάσθη επιστημονικώς, πάλιν από κοινού μετά του M. Bergmann, εις το εν Νέα Υόρκη Rockefeller Institute for Medical Research κατόπιν μετακλήσεως αμφοτέρων υπό του Ιδρύματος Rockefeller, το οποίον ανέλαβεν τας σχετικές δαπάνας και διέθεσε τα προς έρευναν απαιτούμενα μέσα.

Τον Οκτώβριον του έτους 1937 ο κ. Ζέρβας διωρίσθη τακτικός Καθηγητής της Οργανικής Χημείας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Κατ' Απρίλιον του έτους 1939 ο κ. Ζέρβας μετεκλήθη εις το Πανεπιστήμιον Αθηνών, όπου έκτοτε υπηρετεί ως τακτικός Καθηγητής της Οργανικής Χημείας και Διευθυντής του Εργαστηρίου Οργανικής Χημείας διαδεχθείς τον λόγω ορίου ηλικίας αποχωρήσαντα της υπηρεσίας αείμνηστον Καθηγητήν Γ. Ματθαίουπουλον³.

Το έτος 1956 ο κ. Ζέρβας εξελέγη τακτικόν μέλος της Ακαδημίας Αθηνών.

Το έτος 1960 ανηγορεύθη επίτιμος διδάκτωρ του ιστορικού και διασήμου Πανεπιστημίου της Βασιλείας (Bâle), το οποίον κατά το έτος εκείνο εώρτασεν την 500ετηρίδα της ιδρύσεώς του. Όπως αναφέρει το σχετικόν ψήφισμα, η τιμητική αυτή διάκρισις εγένετο εις αναγνώρισιν της συμβολής του εις την διερεύνησιν της Χημείας των Πρωτεϊνών.

Κατόπιν ειδικής μετακλήσεως, ο κ. Ζέρβας ειργάσθη ερευνητικώς κατά το έτος 1956 επί τέσσαρας μήνας και κατά το ακαδημαϊκόν έτος 1957-1958 επί δέκα μήνας ως Visiting Scientist εις το εν Washington D.C. – Bethesda National Cancer Institute, έν εκ των Εθνικών Ινστιτούτων Υγιεινής του Υπουργείου Παιδείας, Κοινωνικής Προνοίας και Υγιεινής των Η.Π.Α., το οποίον ανέλαβεν όλας τας σχετικές δαπάνας.

Ο κ. Ζέρβας είναι μέλος διαφόρων Επιστημονικών Οργανώσεων και Εταιρειών ως της Ενώσεως Ελλήνων Χημικών, της Αμερικανικής Χημικής Εταιρείας, της Χημικής Εταιρείας Λονδίνου, της Ελβετικής Χημικής Εταιρείας κλπ.

Μεταπολεμικώς και κατόπιν ειδικής προσκλήσεως, ο κ. Ζέρβας έδωσεν διαλέξεις επί θεμάτων της ειδικότητός του εις τα Πανεπιστήμια Βασιλείας, Σικάγου, Μονάχου, εις το Πανεπιστήμιον Yale (New Haven, Conn.), εις το Ινστιτούτον Weizmann του Ισραήλ. Επίσης εις διεθνή Επιστημονικά Συνέδρια και Συμπόσια συνελθόντα μεταπολεμικώς κατά καιρούς εις Βασιλείαν, Οξφόρδην, Μόναχον, Μόσχαν, Ζυρίχην, Αθήνας, ο κ. Ζέρβας προέβη εις επιστημονικάς ανακοινώσεις επί πορισμάτων επιστημονικών ερευνών, αι οποίαι διεξήχθησαν εις το Εργαστήριον Οργανικής Χημείας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εις τα διεθνή Συνέδρια Χημείας ο κ. Ζέρβας κατά κανόνα προεδρεύει ενός των τμημάτων αυτών*, ενώ εις διεθνή Ειδικά Συμπόσια, π.χ. επί αμινοξέων-πρωτεϊνών, κατά κανόνα προεδρεύει των εργασιών των Συμποσίων.

Υπό την ιδιότητά του ως Καθηγητού Οργανικής Χημείας του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο κ. Ζέρβας είναι μέλος του Ανωτάτου Χημικού Συμβουλίου, του οποίου επανειλημμένως διετέλεσεν Πρόεδρος, και του Ανωτάτου Υγειονομικού Συμβουλίου, του οποίου επανειλημμένως διετέλεσεν Γενικός Γραμματεύς. Εκτός της ex officio συμβολής του ταύτης προς επίλυσιν διαφόρων ζητημάτων των χημικών και υγειονομικών Υπηρεσιών του Κράτους, ο κ. Ζέρβας προσέφερεν τας υπηρεσίας του εις την χώραν — πάντοτε άνευ αμοιβής τινος — ως Πρόεδρος ή μέλος διαφόρων ειδικών επιτροπών, αι οποίαι συνεστήθησαν κατά καιρούς δια την προώθησιν ή εξέτασιν ωρισμένων προβλημάτων. Ούτω π.χ. η υπό την Προεδρίαν του παρά τω Υπουργείω

Συντονισμού (1948-1951) Επιτροπή Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως, κατέστρωσε πρόγραμμα ταχείας προωθήσεως της Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως και πρόβη, δαπάναις της Αμερικανικής Κυβερνήσεως, εις την ανασυγκρότησιν της Σιβιτανιδείου Σχολής ως και εις την ίδρυσιν εις τας επαρχίας της Χώρας και εξασφάλισιν της λειτουργίας δεκάδας και πλέον Τεχνικών Σχολών, αι οποίαι μόλις εσχάτως μετετράπησαν εις Κρατικάς Σχολάς. Η κατά την αυτήν ως άνω χρονικήν περίοδον, δαπάναις της Αμερικανικής Κυβερνήσεως επιτευχθείσα ανασυγκρότησις των Εργαστηρίων των Φυσικομαθηματικών Σχολών των Πανεπιστημίων μας και του Πολυτεχνείου είναι έργον Επιτροπής, εις τας εργασίας της οποίας συμμετέσχεν ενεργώς και ο κ. Ζέρβας.

Ως μέλος πολυαριθμών επιτροπών του Υπουργείου Συντονισμού προς μελέτην της ιδρύσεως νέων Βιομηχανιών (Διυλιστήρια Πετρελαίου, Χημικών Λιπασμάτων κλπ.) ο κ. Ζέρβας ομού μετά Καθηγητών του Πολυτεχνείου και συναδέλφων του Χημικών διέθεσε πολύν χρόνον καί κατέβαλε πολλούς κόπους — επίσης άνευ αμοιβής τινος, — χωρίς εν τούτοις να υπάρξη ικανοποίησις, ότι τελικώς ελαμβάνετο υπό των αρμοδίων η ορθή απόφασις.

Εις την αξιόλογον συλλογικήν προσπάθειαν των τελευταίων ετών (1958) δια την μελέτην του εκπαιδευτικού προβλήματος της Χώρας, εις την ονομασθείσαν «Επιτροπήν Παιδείας»⁴ συμμετέσχεν από της πρώτης στιγμής και ο κ. Ζέρβας ασχοληθείς κυρίως με τα προβλήματα της Ανωτάτης Εκπαιδεύσεως.

Μετά την ίδρυσιν του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (I.K.Y.) 1950, το πλέον σημαντικό γεγονός των τελευταίων ετών δια την Επιστήμην και εν γένει την Παιδείαν εν Ελλάδι αποτελεί η εν έτει 1958 ίδρυσις του υπό την Προεδρίαν του Βασιλέως Βασιλικού Ιδρύματος Ερευνών (B.I.E.)⁵. Το ίδρυμα τούτο ιδρύθη χάρις εις την Βασιλικήν πρωτοβουλίαν και εις την ύλικήν συνδρομήν της Αμερικανικής Κυβερνήσεως. Η ενεργός συμμετοχή του κ. Ζέρβα εις την έναρξιν και επιτυχή διεξαγωγήν του έργου του B.I.E. είναι ευρέως γνωστή, τεκμαίρεται δε και από το αξίωμα του Β' Αντιπροέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος τούτου, το οποίον κατέχει από της ιδρύσεως του B.I.E. (Α' Αντιπρόεδρος ο επίτιμος Εισαγγελεύς του Αρείου Πάγου κ. Δ. Κιουσόπουλος, πρώην Πρωθυπουργός, Διευθύνων Σύμβουλος μέχρι του 1962 ο Γενικός Διευθυντής του I.K.Y. κ. Κ. Δημαράς, από δε του 1963 και εντεύθεν ο Καθηγητής κ. Κ. Αλεξόπουλος).

Κατά το έτος 1964, εις την υπό τον κ. Ι. Παρασκευόπουλον Υπηρεσιακήν Κυβέρνησιν, ο κ. Ζέρβας διετέλεσεν Υπουργός Βιομηχανίας. Κατά την βραχείαν θητείαν του εις το Υπουργείον Βιομηχανίας ο κ. Ζέρβας προώθησε σημαντικώς το ζήτημα της ιδρύσεως θερμοηλεκτρικού Εργοστασίου προς αξιοποίησιν της λιγνιτοφόρου περιοχής της ιδιαίτερας του πατρίδος Μεγαλοπόλεως. Αφ' ετέρου σχετική πρωτοβουλία του κ. Ζέρβα ως Υπουργού Βιομηχανίας απετέλεσε την αφετηρίαν δια την επίλυσιν, κατόπιν πολυετών αγώνων βασικών αιτημάτων της Ενώσεώς μας.

Την 5ην Απριλίου 1964, ήτοι την ημέραν της συμπληρώσεως εικοσιπενταετίας από του διορισμού του εις το Πανεπιστήμιον Αθηνών, ο κ. Ζέρβας διορίσθη Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Ατομικής Ενεργείας. Ήτο η πρώτη φορά, κατά την οποίαν ο κ. Ζέρβας ανέλαμβανεν και δευτέραν θέσιν (πάντως αμισθί). Η Ένωσις Ελλήνων Χημικών χαίρει ιδιαιτέρως, ότι διακεκριμένον αυτής μέλος εκλήθη να θέσει εις την διάθεσιν της Χώρας την μακροχρόνιον και πολύπλευρον πείραν του επί ζητημάτων οργανώσεως της επιστημονικής ερευνής. Καθ' όλην την διάρκειαν της επί 27 έτη θητείας του εις τα Πανεπιστήμια της Χώρας, ο κ. Ζέρβας ουδέποτε ήσκησεν επάγγελμα ούτε ανέλαβεν άλλην τινά θέσιν δημοσίαν ή ιδιωτικήν.

Ολίγους μήνας μετά την κατ' Απρίλιον 1939 ανάληψιν υπό του κ. Ζέρβα των καθηκόντων ως Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών εκηρύχθη ο πόλεμος. Επηκολούθησεν η εποχή δόξης και τραγικών περιπετειών της χώρας. Καθ' όλην την διάρκειαν της πολεμικής περιόδου το Εργαστήριον Οργανικής Χημείας ήτο επιτεταγμένον από τας Αρχάς Κατοχής⁶. Η απώλεια ή η ακρήστευσις σχεδόν ολοκλήρου του τεχνικού εξοπλισμού του Εργαστηρίου συνεπεία της πολυετούς ταύτης επιτάξεως ως και συνεπεία των γεγονότων του Δεκεμβρίου 1944 κατέστησαν και μετά την απελευθέρωσιν, επί πολλά έτη εξαιρετικώς δυσχερή όχι μόνον την διεξαγωγήν ερευνών αλλά και την διεξαγωγήν των ασκήσεων των φοιτητών. Το Πανεπιστήμιον Αθηνών απώλεσαν κατά την διάρκειαν των εθνικών περιπετειών σχεδόν όλην την προπολεμικώς σημαντικήν κινητήν περιουσίαν του και γλίσχωρς επιχορηγούμενον υπό του Κράτους, ασήμαντους μόνον πιστώσεις ηδύνατο να διαθέση την εποχήν εκείνην δια τα Εργαστήριά του. Η λειτουργία του Εργαστηρίου Οργανικής Χημείας εξησφαλιζέτο, έστω και με περιορισμένα μέσα, χάρις εις τας προσωπικάς ενεργείας του κ. Ζέρβα πλησίον της Ελληνικής Βιομηχανίας ή Ιδρυμάτων του εξωτερικού ακόμη και χάρις εις προαιρετικάς προσφοράς των φοιτητών.

Η συνέχισις του ερευνητικού έργου του Εργαστηρίου και η διεξαγωγή των ασκήσεων των φοιτητών εις ικανοποιητικήν κλίμακα κατέστη δυνατή μόλις από του έτους 1950, ότε δαπάναις της Αμερικανικής Βοηθείας προς την Ελλάδα συνεπληρώθη η ανασυγκρότησις του Εργαστηρίου και μάλιστα εις επίπεδον ανώτερον του προπολεμικού⁷. Αλλά και πάλιν αι έκτοτε υπό του Πανεπιστημίου χορηγούμενοι πιστώσεις (ολίγαι δεκάδες χιλιάδων δραχμών κατ' έτος) πολλάκις δεν ηδύναντο να καλύψουν ούτε τας δια τας ασκήσεις ενός διαρκώς αυξανόμενου αριθμού φοιτητών απαιτούμενας δαπάνας.

Ειδικάι επιχορηγήσεις⁸ προς το Πανεπιστήμιον Αθηνών δια το Εργαστήριον Οργανικής Χημείας, κατόπιν σχετικών αιτήσεων του κ. Ζέρβα, εκ του Ιδρύματος Rockefeller και της Υπηρεσίας Δημοσίας Υγείας του Υπουργείου Προνοίας και Υγιεινής των Η.Π.Α. κατά τα έτη 1950 - 1957, κατέστησαν δυνατήν την ίδρυσιν και λειτουργίαν αξιολόγου ερευνητικού τμήματος εις το Εργαστήριον Οργανικής Χημείας. Η εν συνεχεία λειτουργία του τμήματος τούτου εξησφαλίσθη επίσης χάρις εις ειδικάς επιχορηγήσεις, αυτήν την φοράν Ελληνικού Ιδρύματος, του B.I.E., προς το Πανεπιστήμιον Αθηνών⁹.

Το πλέον φωτεινόν σημείον της επιστημονικής δραστηριότητος του Εργαστηρίου Οργανικής Χημείας υπήρξεν η εκπόνησις υπό πολλών νεαρών πτυχιούχων του Χημικού Τμήματος και υπό την

προσωπική καθοδήγησιν του Καθηγητού κ. Ζέρβα διδακτορικών διατριβών¹⁰. Ολοι αι διατριβαί αύται εν συνεχεία εδημοσιεύθησαν εις έγκυρα επιστημονικά περιοδικά, τα αποτελέσματα δε μερικών εξ αυτών αναφέρονται ακόμη εις διδακτικά συγγράμματα του εξωτερικού προς χρήσιν φοιτητών.

Το Εργαστήριον Οργανικής Χημείας στεγάζεται ακόμη και σήμερα εις το παλαιόν κτήριο του Χημείου του Πανεπιστημίου. Δύο μικραί πεπαλαιωμένοι αίθουσαι ασκήσεων φοιτητών και 6 μικρά δωμάτια αποτελούν τους χώρους, εις τους οποίους επιτελείται το διδακτικόν και ερευνητικόν έργον του Εργαστηρίου. Εν τούτοις το πεπαλαιωμένον και πτωχόν Εργαστήριον της οδού Σόλωνος είναι τόσον ευρέως γνωστόν εις το εξωτερικόν, ώστε δέχεται συχνά καθ' όλην την διάρκειαν του έτους τας επισκέψεις διακεκριμένων ξένων Καθηγητών, ακόμη και κατόχων βραβείων Nobel. Προ δέκα περίπου ετών απεφασίσθη η ανέγερσις νέου Χημείου επί της οδού Ναυαρίνου, εν τούτοις μόλις κατά τα μέσα του επομένου έτους θα είναι έτοιμον προς λειτουργίαν. Αι σχετικαί εργασίαι ανοικοδομήσεως ανεκόπησαν κατ' έντολήν της Κυβερνήσεως επί 6 και πλέον έτη και μόλις προ δέκα περίπου μηνών επετράπη η συνέχισις των και τούτο χάρις εις τους πολυετείς αγώνας του Χημικού Τμήματος της Φυσικομαθηματικής Σχολής και εις την συμπαράστασιν των Πανεπιστημιακών Αρχών. Το νέον κτήριο θα δύναται να ασκήση διπλάσιον και πλέον αριθμόν φοιτητών, διαθέτει δε αρκετούς χώρους δι' επιστημονικήν έρευναν. Η συμμετοχή του κ. Ζέρβα εις τας προσπαθείας δια την συνέχισιν της ανεγέρσεως του νέου Χημείου, είχαν αποφασιστικήν σημασίαν δια την ευόδωσιν του όλου έργου.

Το επιστημονικόν κύρος του κ. Ζέρβα, η σημασία του εις το Εργαστήριον Οργανικής Χημείας του Πανεπιστημίου Αθηνών — και μάλιστα με σχετικώς περιορισμένα μέσα — επιτελουμένου επιστημονικού έργου, καθώς επίσης αι προσωπικαί του γνωριμαί με τους πλέον διακεκριμένους Χημικούς όλου του κόσμου αποτελούν δια τους συνεργάτας του κ. Ζέρβα πολύτιμον βοήθειαν εις την σταδιοδρομίαν των, εις το εσωτερικόν ή εις το εξωτερικόν.

¹⁾ Ο πατήρ του Καθηγητού κ. Α. Ζέρβα, Θεόδωρος (1872-1959), δικηγόρος, εχρημάτισεν, όπως και ο πάππος του Λεωνίδα (1854-1938), επανειλημμένως Βουλευτής Αρκαδίας. Η μήτηρ του Βασιλική (1882-1950), το γένος Γυφτάκη, εγεννήθη εν Μερόπη Μεσσηνίας. Δια την εξ Αρκαδίας οικογένειαν Ζέρβα παραβ. επίσης «Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια». Β' Έκδοσις τόμος 12, σελ. 17.

Ο Καθηγητής κ. Ζέρβας είναι έγγαμος, νυμφευθείς το 1930 την Χίλδεγκαρντ (Hildegard) το γένος Lange.

²⁾ Ο Καθηγητής Max Bergmann εγεννήθη το 1888 εν Fürth της Γερμανίας και απέθανεν το 1944 εν Νέα Υόρκη. Μετά την αναγρευσίν του ως διδάκτορος του Πανεπιστημίου του Βερολίνου (1910) εχρημάτισεν επί πολλά έτη (1911-1918) βοηθός του μεγάλου Χημικού Emil Fischer. Υφηγητής ήδη του Πανεπιστημίου του Βερολίνου, ο Bergmann, προσελήφθη το έτος 1920 ως Προϊστάμενος (Abteilungsleiter) του τμήματος Οργανικής Χημείας του εν Βερολίνω Kaiser-Wilhelm Institut für Faserforschung, το δε έτος 1922, Καθηγητής πλέον, ανέλαβεν την διεύθυνσιν του εν Δρέσδη νεοιδρυθέντος Kaiser-Wilhelm Institut. Μετά την αποχώρησίν του (1933) εκ της τελευταίας ταύτης θέσεως εχρημάτισεν κατά τα έτη 1934-1936 Associate Member, από δε του έτους 1936 μέχρι του θανάτου του Member του εν Νέα Υόρκη Rockefeller Institute for Medical Research.

Το ως άνω Ινστιτούτον της Δρέσδης κατεστράφη τελείως κατά τους βομβαρδισμούς της πόλεως (1944). Μετά τον πόλεμον η έδρα του μεταφέρθη εις Μόναχον, όπου έκτοτε λειτουργεί μετονομασθέν εις Max-Planck Institut für Eiweiss- und Lederforschung. Διευθυντής του Ινστιτούτου τούτου είναι ο Καθηγητής κ. W. Grassmann.

³⁾ Ο Καθηγητής Γεώργιος Ματθαίουπουλος εγεννήθη εν Πειραιεί το έτος 1873 και απέθανεν το έτος 1958. Το έτος 1896 ανηγορεύθη διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης. Από του έτους 1899 μέχρι του 1912 εχρημάτισεν Επιμελητής εν τω Παθολογικώ Ανατομειώ Φυσιολογικής Χημείας. Το έτος 1912 εγένετο Καθηγητής Οργανικής Χημείας του Πανεπιστημίου Αθηνών (παραβ. επίσης Γ. Ματθαίουπουλος επί τη Εικοσιπενταετηρίδι της Καθηγεσίας του, Πυρσός, Αθήναι, 1938).

* Παραβ. π.χ. 6ον Διεθνές Συνέδριον Βιοχημείας, Νέα Υόρκη, Ιούλιος 1964, σελ. προγράμματος 36.

⁴⁾ Παραβ. Πορίσματα Επιτροπής Παιδείας, Εθνικόν Τυπογραφείον, Αθήναι, 1958.

⁵⁾ Παραβ. Επετηρίς 1 (1959), 2 (1960), 3 (1961) και 4 (1962), Βασιλικόν Ίδρυμα Ερευνών, Αθήναι.

⁶⁾ Κατά την διάρκειαν της κατοχής ο Καθηγητής κ. Ζέρβας φυλακίσθη επί πολλούς μήνας διαδοχικώς υπ' αμφοτέρων των Αρχών Κατοχής, κατ' αρχάς εις τας φυλακάς Καλλιθέας και αργότερον εις τας φυλακάς Αβέρωφ.

⁷⁾ Αι προς τον σκοπόν αυτών διατεθείσαι πιστώσεις εκ μέρους της Αμερικανικής Βοηθείας μέσω του Υπουργείου Συντονισμού ανήλθον εις περίπου 40.000 δολάρια.

⁸⁾ Αι ειδικαί αύται επιχορηγήσεις ανήλθον περίπου εις 25.000 Δολάρια.

⁹⁾ Από της ιδρύσεως του Β.Ι.Ε. αι επιχορηγήσεις του ιδρύματος τούτου προς το Εργαστήριον Οργανικής Χημείας ανέρχονται κατά μέσον όρον κατ'έτος εις 100.000 δραχμών, παραβ. επίσης υποσημ. 5.

Είναι εξαιρετικώς ευχάριστον, ότι το Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης και το Πολυτεχνείον είναι εις θέσιν να διαθέσουν και διαθέτουν δι' αντίστοιχα Εργαστήρια των αξιολόγους πιστώσεις, κατά πολύ μεγαλύτερας των υπό του Πανεπιστημίου Αθηνών δια τα Εργαστήρια του διατιθεμένας.

¹⁰⁾ Οι εκπονήσαντες υπό την άμεσον καθοδήγησιν του κ. Ζέρβα διδακτορικάς διατριβάς εις το Εργαστήριον Οργανικής Χημείας κατά χρονολογικήν σειράν αναγορεύσεώς των εις διδάκτορας είναι οι κάτωθι : Κίμων Παναγόπουλος (1940), Σπυρίδων Αντωνόπουλος (1942), Ειρήνη Δηλάρη (1948), Ιφιγένεια Φωτάκη (1950), Παναγιώτης Κατσόγιαννης (1952), Δημήτριος Θεοδωρόπουλος (1953), Γεράσιμος Στελακάτος (1954, έτος εγκρίσεως), Χριστίνα Ζιουδρου (1956), Χαράλαμπος Κουτσογεωργόπουλος (1958), Στέφανος Κώνστας (1959), Αλέξανδρος Κοσμάτος (1959), Βασιλική Μπέζα (1960), Νικόλαος Γκέλης (1963), Δημήτριος Μποροβάς (1963), Ευθύμιος Γαζής (1963), Κωνσταντίνος Γιοβανίδης και Χαράλαμπος Χαμαλίδης (1964, υπό κρίσιν της Φυσικομαθηματικής Σχολής). Παλαιοί μαθηταί και συνεργάται του κ. Ζέρβα οι κ.κ. Ευάγγελος Μπρίκας, Αλέξανδρος Σταυρόπουλος και Γεώργιος Βαλκανάς επεράτωσαν τας διδακτορικός των διατριβής εις άλλα εργαστήρια.